

УДК 349.6

РОЛЬ ОРГАНІВ ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ У ФІКСАЦІЇ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Д. Росохата

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: Daria.Rosokhata@lnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-3485-8422*

Статтю присвячено дослідженню ролі органів екологічного контролю у фіксації воєнних злочинів проти довкілля на території України. У статті проаналізовано повноваження Державної екологічної інспекції України в умовах воєнного стану та особливості роботи Оперативного штабу при Державній екологічній інспекції України. З'ясовано проблемні питання розгляду Міжнародним судом ООН справ щодо відшкодування екологічної шкоди, завданої природним територіям унаслідок незаконної окупації та важливість врахування цього досвіду при фіксації органами екологічного контролю воєнних злочинів проти довкілля на території України, серед яких: особливості розрахунку шкоди і збитків відповідно до затверджених методик; врахування при розрахунку екологічної шкоди розміру збитків, пов'язаних із втратою здатності навколишнього середовища надавати екосистемні послуги. З огляду на практику Міжнародного суду ООН запропоновано внести зміни до підзаконних нормативно-правових актів щодо обчислення екологічної шкоди з урахуванням збитків, що настали внаслідок втрати здатності навколишнього середовища надавати екосистемні послуги.

Ключові слова: екологічна шкода, Державна екологічна інспекція, екосистемні послуги, Міжнародний суд ООН, воєнний стан.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2022.74.139>

Вступ. 24 лютого 2022 року у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації в Україні введено правовий режим воєнного стану, в умовах якого припинено, зокрема здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Попри це, саме робота органів екологічного контролю стала визначальною при фіксації воєнних злочинів проти довкілля, внаслідок яких територія України зазнає безпрецедентного впливу на навколишнє природне середовище, життя та здоров'я громадян, та розрахунку збитків, нанесених навколишньому природному середовищу. Реалізація органами державного екологічного контролю цих повноважень відіграє важливу роль у доведенні завданої Україні екологічної шкоди внаслідок збройної агресії Російської Федерації, що прямо впливатиме на розмір збитків, які країна-агресор має відшкодувати нашій державі у вигляді репарацій.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена нищівною для економіки й навколишнього природного середовища збройною агресією та намірами України звернутись із позовом до Міжнародного суду ООН про відшкодування Російською Федерацією збитків, завданих довкіллю, у вигляді репарацій.

Враховуючи наведене, постала необхідність комплексного аналізу повноважень органів екологічного контролю та законодавчих приписів щодо фіксації воєнних злочинів проти довкілля з метою відшкодування завданої екологічної шкоди та відновлення довкілля.

Належна правова база та врахування особливостей розгляду таких спорів у Міжнародному суді ООН є основою для ефективної та комплексної підготовки доказів у справі про вчинення Російською Федерацією воєнних злочинів проти довкілля на території України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль органів екологічного контролю при фіксації воєнних злочинів проти довкілля на території України не були предметом наукового дослідження у вітчизняній літературі. У наукових працях таких учених, як А. П. Гетьман, О. В. Головкін, Л. М. Здоровко, О. Б. Федоровська переважно досліджено загальні засади та особливості здійснення екологічного контролю. Крім того, І. О. Личенко, В. М. Парасюк, В. О. Кучер та І. М. Євхутич аналізували особливості забезпечення екологічної безпеки на окупованих територіях України. Проте комплексних та цільових досліджень діяльності органів екологічного контролю при фіксації воєнних злочинів проти довкілля на території України до сьогодні проведено не було.

Метою статті є визначити юридичне значення органів державного екологічного контролю щодо фіксації воєнних злочинів проти довкілля на території України та з'ясувати особливості розрахунку завданих збитків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навколишнє природне середовище за мирних часів піддається значному антропогенному навантаженню, однак за умов ведення бойових дій таке навантаження починає зростати у геометричній прогресії та може спричинити непередбачувані негативні наслідки для життя і здоров'я людей.

На важливості збереження довкілля в умовах воєнного конфлікту наголошено в Додатковому протоколі I до Женевських конвенцій (1949), який є невід'ємною частиною міжнародного гуманітарного права. Зокрема, стаття 35 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій (1949) передбачає заборону у застосуванні методів або засобів ведення воєнних дій, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть широкої, довготривалої і серйозної шкоди природному середовищу. Окрім цього, статтею 55 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій (1949) визначено, що при веденні воєнних дій має бути виявлена турбота про захист природного середовища від широкої, довготривалої і серйозної шкоди [4].

Проведення бойових дій на територіях природно-заповідного фонду України, витік небезпечних хімічних речовин та нафтопродуктів у водні об'єкти та ґрунти внаслідок підривів промислових об'єктів, мінування земель та вибухи боєприпасів є лише частиною воєнних злочинів проти довкілля, які вчиняє країна-агресор на території України. Очевидним є те, що відновлення таких природних комплексів та екосистем потребуватиме ресурсу, як часового, так і фінансового. З цією метою перш за все треба звернути увагу на особливості реалізації повноважень органами екологічного контролю в умовах воєнного стану. Спеціально уповноваженим органом, який реалізує державну політику зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів, визначено Державну екологічну інспекцію України, її територіальні та міжрегіональні територіальні органи (далі – Держекоінспекція) [7; 9].

Кабінет міністрів України в умовах воєнного стану припинив здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного

середовища, як планових, так і позапланових [10]. Відповідні положення цієї постанови надали змогу забезпечити стабільну роботу підприємств в умовах воєнного стану, однак за наявності загрози правам, законним інтересам, життю та здоров'ю людини, захисту навколишнього природного середовища, забезпеченню безпеки держави позапланові перевірки в окремих сферах може бути поновлено.

Водночас положення цієї постанови не передбачають припинення повноважень Держекоінспекції з розрахунку шкоди, збитків і втрат, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства з охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів [7]. Це свідчить про те, що Держекоінспекція наділена повноваженнями щодо вживання заходів, спрямованих на фіксацію порушень у сфері охорони навколишнього природного середовища, скоєних у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації на території України та розрахунку завданих збитків.

Враховуючи специфіку воєнних злочинів проти довкілля, було створено Оперативний штаб при Державній екологічній інспекції України (далі – Оперативний штаб) задля формування переліку всіх порушень у сфері охорони навколишнього природного середовища та притягнення Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності [6]. Проведений аналіз чинних нормативно-правових актів дає підстави зробити висновок, що створення такого Оперативного штабу при Держекоінспекції обумовлено таким:

– потребою залучити кваліфікованих спеціалістів (інспекторів), покликаних фіксувати порушення у сфері охорони навколишнього природного середовища та здійснювати розрахунок екологічної шкоди та збитків відповідно до затверджених методик;

– розрахунок шкоди, збитків і втрат, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства з охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів, належить до компетенції Держекоінспекції та не обмежується умовами воєнного стану [7].

Варто звернути увагу на те, що в межах роботи Оперативного штабу Держекоінспекція надалі продовжує керуватися у своїй діяльності такими спеціальними законодавчими актами, як Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у господарській діяльності».

Належна фіксація органами державної екологічної інспекції України та подальший розрахунок завданої екологічної шкоди і збитків спрямовані на підтвердження фактів вчинення Російською Федерацією воєнних злочинів проти довкілля на території України.

На сьогодні Держекоінспекція при розрахунку шкоди та збитків від воєнних злочинів проти довкілля керується підзаконними нормативно-правовими актами, які до того використовувалися у мирний період, а саме: 1) методика визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства; 2) такси для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної порушенням природоохоронного законодавства у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України тощо.

Водночас проведений аналіз вчинюваних країною-агресором воєнних злочинів проти довкілля дає підстави зробити висновок про особливий характер таких порушень природоохоронного законодавства. До таких висновків також дійшли і фахівці Держекоінспекції, які випробовують новітні підходи порядку відбору проб та проведення досліджень в умовах воєнного стану. Додатково також досліджують і вплив збрард війни, як комплексно на довкілля, так і окремо на природні ресурси [9].

Враховуючи те, що наявні методики та такси не дають змогу розрахувати шкоду, нанесену атмосферному повітрю внаслідок збройної агресії, вбачається за необхідне розроблення проєкту методики щодо розрахунку збитків за забруднення атмосферного повітря в результаті збройної агресії, про що також повідомляє і Держекоінспекція [9].

Вважаємо, що показовою в цьому контексті є судова справа «Коста-Рика проти Нікарагуа» (2018) щодо відшкодування екологічної шкоди, завданої Нікарагуа внаслідок незаконної окупації території водно-болотних угідь, які належали Коста-Риці, яку розглядав Міжнародний суд ООН (далі – Суд) [12]. До Суду було скеровано зі сторони Коста-Рики низку документів, що підтверджували розмір нанесеної з боку Нікарагуа шкоди та збитків, розрахованих відповідно до методики. Однак Суд при розрахунку шкоди, нанесеної довкіллю, дійшов до неочікуваних висновків про те, що такі розрахунки не будуть брати до уваги, оскільки колегія суддів враховує винятково конкретні обставини справи та характеристики порушень. Тобто при розгляді такої категорії справ не застосовується «єдина методологія» щодо відшкодування екологічної шкоди, а пріоритет надано індивідуальному підходу.

Наведене вище може свідчити про те, що розроблення методик, що стосуються розрахунку збитків, завданих довкіллю внаслідок збройної агресії, за зразками інших країн не вбачається за доцільне, оскільки до уваги братимуть конкретні обставини справи.

Тим паче, Україна має можливість сформувати прецедентну практику в Міжнародному суді ООН щодо пред'явлення позову до Суду про відшкодування шкоди та збитків (репарацій), завданих довкіллю внаслідок збройної агресії. Це пов'язано з тим, що Міжнародний суд ООН до цього часу не розглядав справи, де у фокусі перебувало питання відшкодування екологічної шкоди державі внаслідок активних бойових дій з боку країни-агресора.

Розрахунок екологічної шкоди має враховувати і розмір збитків у зв'язку з втратою здатності навколишнього середовища надавати товари та послуги (екосистемні послуги). До відповідних висновків у своєму рішенні дійшов Міжнародний суд ООН у справі «Коста-Рика проти Нікарагуа» (2018). Шкода довкіллю та пов'язане з цим погіршення або втрата здатності навколишнього середовища надавати товари та послуги підлягають компенсації згідно з міжнародним правом [12].

Так, екосистемними послугами виступають всі корисні ресурси та вигоди, які людина може отримати від природи [2, с. 3]. Врахування екосистемних послуг при розрахунках шкоди та збитків є важливим для подальшого підтримання економічних можливостей і забезпечення відновлення середовища існування людей.

Вважаємо, що така позиція заслуговує на увагу, однак станом на сьогодні затверджені методики та такси не враховують цього при розрахунках шкоди та збитків, нанесених довкіллю внаслідок воєнних дій. Окрім цього, в Україні постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326 затверджено Порядок визначення шкоди і збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації (далі – Порядок) [8]. Порядком окремо визначено категорію збитків, які завдані територіям та об'єктам природно-заповідного фонду, та пов'язані з ним витрати. За основний показник, який оцінюється, взято збитки, завдані територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок пошкодження чи знищення природних комплексів та об'єктів у їх межах [8].

Іншими словами, чинний Порядок не передбачає врахування у таких розрахунках збитків у зв'язку з втратою здатності навколишнього середовища надавати

товари та послуги (екосистемні послуги). Беручи до уваги наведене, вбачаємо за необхідне внести зміни до чинних нормативно-правових актів щодо врахування при розрахунку шкоди та збитків, нанесених довкіллю внаслідок збройної агресії, і втрату здатності навколишнього середовища надавати товари та послуги (екосистемні послуги).

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України опублікувало інформацію про те, що на третині площ природно-заповідного фонду України відбуваються активні бойові дії, що безпосередньо впливає на ці території та біорізноманіття [1]. Частина цих територій, а саме водно-болотні угіддя, перебувають під захистом Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головно, як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція) [5].

Враховуючи високий рівень ризику завдання шкоди таким територіям, особливо на сході та півдні України, важливою є співпраця зі Секретаріатом Рамсарської конвенції задля належної фіксації факту окупації відповідних територій та нанесеної шкоди середовищу існування водоплавних птахів. Окрім цього, відповідна співпраця може сприяти отриманню даних зі супутників щодо стану територій водно-болотних угідь задля фіксації екологічних змін, які могли бути спричинені діяльністю Російської Федерації на окупованій території.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене вважаємо, що органи екологічного контролю повинні відігравати важливу роль у фіксації воєнних злочинів проти довкілля на території України та здійснювати розрахунок шкоди і збитків з огляду на повноваження Держекоінспекції та сприяти належній підготовці Україною позову до Міжнародного суду ООН з метою отримання репарацій з боку країни-агресора задля відновлення довкілля.

Оперативний штаб при Держекоінспекції покликаний забезпечити формування переліку всіх порушень у сфері охорони навколишнього природного середовища та посприяти притягненню Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності за заподіяну екологічну шкоду на території України.

Проблемними питаннями при фіксації воєнних злочинів проти довкілля, які потребують як законодавчого, так і організаційного вирішення, є:

1) вдосконалення існуючої методики для розрахунку екологічної шкоди і збитків, нанесених довкіллю внаслідок воєнних дій;

2) включення до розрахунку екологічної шкоди і збитків, нанесених довкіллю внаслідок воєнних дій, втрати здатності навколишнього природного середовища надавати екосистемні послуги;

3) особливості міжнародної співпраці щодо охорони територій у межах активних бойових дій, які перебувають під захистом міжнародних конвенцій.

Доведено, що при розрахунку екологічної шкоди має враховуватись і розмір збитків у зв'язку з втратою здатності навколишнього середовища надавати товари та послуги (екосистемні послуги). Обґрунтовано потребу міжнародної співпраці України, зокрема зі Секретаріатом Рамсарської конвенції щодо територій водно-болотних угідь, які перебувають під окупацією.

Незважаючи на активну участь органів екологічного контролю у фіксації воєнних злочинів проти довкілля, варто врахувати, що Україна на сьогодні перебуває на стадії розроблення правової бази, що сприятиме формуванню переліку усіх правопорушень у сфері охорони навколишнього природного середовища у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації та повноцінного розрахунку шкоди і збитків, завданих довкіллю в Україні. Раніше Міжнародним судом ООН

подібні справи щодо відшкодування екологічної шкоди у зв'язку зі збройною агресією не розглядали, а тому зібрані докази вчинення воєнних злочинів проти довкілля на території України можуть у подальшому сформувати прецедент у цій міжнародній судовій інстанції.

Список використаних джерел

1. Бойові дії, які розпочали російські загарбники, вже охопили третину площ природно-заповідного фонду України. URL : <https://mepr.gov.ua/news/39117.html> – (дата звернення 21.04.2022). Назва з екрана.
2. Василюк О., Ільмінська Л. Екосистемні послуги. Огляд / БО «Фонд захисту біорізноманіття України». URL : https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/EcoPoslugu_web_new.pdf. – (дата звернення 21.04.2022).
3. Держекоінспекція: фахівці Штабу розрахували збитки довкіллю, нанесені окупантами. URL : <https://www.dei.gov.ua/posts/2155>. – (дата звернення 21.04.2022). – Назва з екрана.
4. Додатковий протокол I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text. – (дата звернення 21.04.2022).
5. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів від 02.02.1971 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text. – (дата звернення 21.04.2022).
6. Оперативний штаб при Державній екологічній інспекції України. URL : <https://shtab.gov.ua/> – (дата звернення 21.04.2022). – Назва з екрана.
7. Положення про Державну екологічну інспекцію України: постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 р. № 275. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text>. – (дата звернення 21.04.2022).
8. Порядок визначення шкоди і збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>. – (дата звернення 21.04.2022).
9. Представники Штабу провели відбір проб на території, що постраждала від обстрілів окупанта для подальшого розрахунку збитків. URL : <https://www.dei.gov.ua/posts/2176>. – (дата звернення 21.04.2022). – Назва з екрана.
10. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-442-2014-%D0%BF>. – (дата звернення 21.04.2022).
11. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 р. № 303. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>. – (дата звернення 21.04.2022).
12. Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua). URL : <https://www.icj-cij.org/en/case/150/> – (дата звернення 21.04.2022).

References

1. *Bojovi dii, iaki rozpochaly rosijs'ki zaharbnyky, vzhe okhopyly tretynu plosch pryrodno-zapovidnoho fondu Ukrainy*. Retrieved from <https://mepr.gov.ua/news/39117.html> – (date of application 21.04.2022).
2. Vasyliuk, O., Il'mins'ka, L. *Ekosystemni posluhy. Ohliad / BO «Fond zakhystu bioriznomanittia Ukrainy»*. Retrieved from https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/EcoPoslugu_web_new.pdf. – (date of application 21.04.2022).

3. *Derzhkoinspektsiia: fakhivtsi Shtabu rozrakhuvaly zbytky dovkilliu, naneseni okupantamy*. Retrieved from <https://www.dei.gov.ua/posts/2155>. – (date of application 21.04.2022).
4. *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) dated 08.06.1977*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text. – (date of application 21.04.2022).
5. *The Ramsar Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat dated 02.02.1971*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text. – (date of application 21.04.2022).
6. *Operatyvnyi shtab pry Derzhavnij ekolohichnij inspektsii Ukrainy*. Retrieved from <https://shtab.gov.ua/> – (date of application 21.04.2022).
7. *Polozhennia pro Derzhavnu ekolohichnu inspektsiiu Ukrainy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy dated 19.04.2017 № 275*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text>. – (date of application 21.04.2022).
8. *Poriadok vyznachennia shkody i zbytkiv, zavdanykh Ukraini vnaslidok zbrojnoi ahresii Rosijs'koi Federatsii: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy dated 20.03.2022 № 326*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>. – (date of application 21.04.2022).
9. *Predstavnyky Shtabu provely vidbir prob na terytorii, scho postrazhdala vid obstriliv okupanta dlia podal'shoho rozrakhunku zbytkiv*. Retrieved from <https://www.dei.gov.ua/posts/2176>. – (date of application 21.04.2022).
10. *Pro optymizatsiiu systemy tsentral'nykh orhaniv vykonavchoi vlady: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy dated 10.09.2014 № 442*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>. – (date of application 21.04.2022).
11. *Pro prypynennia zakhodiv derzhavnoho nahliadu (kontroliu) i derzhavnoho rynkovoho nahliadu v umovakh voiennoho stanu: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy dated 13.03.2022 № 303*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>. – (date of application 21.04.2022).
12. *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua)*. Retrieved from <https://www.icj-cij.org/en/case/150/> – (date of application 21.04.2022).

THE ROLE OF ENVIRONMENTAL CONTROL BODIES IN THE FIXATION OF WAR CRIMES AGAINST THE ENVIRONMENT ON THE TERRITORY OF UKRAINE

D. Rosokhata

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: Daria.Rosokhata@lnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-3485-8422*

The article is devoted to the study of the role of environmental control bodies in recording war crimes against the environment in Ukraine and calculating damage, which will help Ukraine properly submit a case to the International Court of Justice to obtain reparations from the Russian Federation to restore the environment. The article analyzes the powers of the State Environmental Inspectorate of Ukraine in martial law as well as features of the Operational Headquarters at the State Environmental Inspectorate of Ukraine, created to ensure the formation of a list of all violations in the field of environmental protection and to help bring the Russian Federation to justice for environmental damage in Ukraine. The current

issues in the recording of war crimes against the environment, which require both legislative and organizational solutions, are identified, including the following: improvement of the existing methodology for calculating environmental damage caused to the environment as a result of hostilities; inclusion in the calculation of environmental damage caused to the environment as a result of hostilities, loss of the ability of the environment to provide ecosystem services; features of international cooperation in the protection of territories in the framework of active hostilities under the protection of international conventions. It is proved that the amount of damage due to the loss of the ability of the environment to provide goods and services (ecosystem services) should be taken into account when calculating environmental damage. The need for international cooperation of Ukraine, in particular with the Secretariat of the Ramsar Convention on the territories of wetlands under occupation, is substantiated by the fact that such a cooperation can help to obtain data from satellites concerning the current situation of wetlands to capture environmental changes that could be caused by activities of Russian Federation on the occupied territories. In view of the case law of the International Court of Justice, it is proposed to amend the bylaws on the calculation of environmental damage, taking into account the damage caused by the loss of the ability of the environment to provide ecosystem services. Ukraine is currently developing a legal framework that will contribute to the formation of a list of all violations in the field of environmental protection in connection with the armed aggression of the Russian Federation and a full calculation of environmental damage in Ukraine.

Keywords: environmental damage, State Environmental Inspectorate, ecosystem services, International Court of Justice, martial law.

*Стаття: надійшла до редакції 28.04.2022
прийнята до друку 20.05.2022*